4-b

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Qayd raqami ___________

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI 1930

"Tasdiqlandi"
O'quv ishlar bo'yicha prorektor
___________R.G`.Jumayev

"29" - avgust 2023-y.

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI O'QUV-USLUBIY DEPARTAMENT 1930

"ADABIYOTSHUNOSLIK NAZARIYASI"
FANI BO'YICHA

SILLABUS

Kunduzgi bo'lim uchun

Bilim sohasi	100 000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi	120 000 – Gumanitar fanlar
Ta'lim yo`nalishi	5120000 – Filologiya va tillarni o`qitish (o`zbek tili)

BUXORO – 2023

Modul / FAN SILLABUSI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Filologiya fakulteti

5120000 – Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) ta'lim yo'nalishi

Fan nomi:	**Adabiyotshunoslik nazariyasi**
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	400.2.AN9M
Yil:	2023
Semestr:	7
Ta'lim shakli:	Kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	150
Ma'ruza	20
Amaliy mashg'ulotlar	20
Laboratoriya mashg'ulotlari	–
Seminar	20
Kurs ishi	30
Mustaqil ta'lim	60
Kredit miqdori:	5
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

Fan maqsadi (FM)	
FM1	"Adabiyotshunoslik nazariyasi" fani "Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili)" ta'lim yo'nalishlarida 7-semestrda o'qitiladi. Mazkur fan badiiy asarni tahlil qilish uchun yo'llanma berish, badiiy matnni chuqur va turli metodlar asosida talqin qilish, jahon adabiyotshunosligidagi adabiyotshunoslik metodlarining ichki imkoniyati va cheklanganlik tomonlarini barcha adbiy tur hamda janrlar bo'yicha yozilgan ilmiy asarlar misolida asoslab o'rganish, umuman adabiyotshunosning ilmiy-estetik tafakkurini shakllantirish ushbu fanning asosiy maqsadi sanaladi.

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1.	Badiiy adabiyotning umuminsoniy mohiyati, adabiy-nazariy tafakkur tarixidagi o'ziga xosliklar, badiiy asar mavzusi va poetik g'oyasi, poetik tafakkurga xos belgilar, badiiy ijod qonuniyatlari va ijod psixologiyasi, badiiy adabiyotning ijtimoiy hayotdagi o'rni, badiiy asarni qabul qilish masalalari, jahon adabiyotshunosligida kechayotgan jarayonlar ***haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak.***
2.	Adabiyotshunoslik nazariyasining tarix, falsafa, psixologiya va boshqa ijtimoiy fanlar bilan bog'liqligini, adabiyotshunosli ilmi va adabiy jarayondagi nazariy masalalarni, badiiy asarning shakl va mazmuniga oid nazariy qarashlarni, lirikaning poetik mohiyatini, badiiy asar tili, poetik nutq va uslubiy individuallik masalalarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi lozim***
3.	Adabiy manbalarga nazariy baho bera olish, badiiy asarni filologik nuqtai nazardan talqin etish, badiiy adabiyot va san'atning mazmun-mohiyati bo'yicha adabiy suhbatlar o'tkazish, mavjud adabiy manbalar asosida ilmiy xulosa va nazariy umumlashmalar chiqara olish *ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilimlar jihatidan:
TN1	Badiiy adabiyotning kelib chiqishi, rivojlanish qonuniyatlari, ijtimoiy aloqalarini, boshqa san'at turlaridan farqli jihatlarini ***bilishi lozim.***
TN2	Adabiyotshunoslik nazariyasi genezisi va tarixiy taraqqiyoti, janrlar va ularning xususiyatlari haqida ***tasavvurga ega bo'lishi kerak.***
TN3	Talabalar badiiy adabiyotning mohiyati, rivojlanish omillari haqida ***bilimga ega bo'lishi lozim.***
TN4	Fanning jamiyat hayotidagi o'rni va vazifalari kabi masalalarni umumiy tarzda ***o'rganishi kerak.***
	Ko'nikma jihatidan:
TN5	Badiiy asar tabiati hamda uning tuzilishi, mezonlarini ***belgilay olishi lozim.***
TN6	Badiiy til xususiyatlarini puxta ***bilishi va ulardan foydalana olishi zarur.***
TN7	Adabiy tur va janrlarni aniqlay olish ***ko'nikmalarini paydo qilishi kerak.***

Fan mazmuni

Mashg'ulotlar shakli: Ma'ruza (M)

№	Ma'ruza mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
M1	Adabiyotshunoslik nazariyasi fan sifatida. San'atning xususiyatlari	San'at va badiiyat haqida ma'lumot berilib, adabiyotshunoslik nazariyasining o'ziga xos belgilariga tadrijiy tarzda to'xtalinadi.	2
M2	Adabiy – nazariy tafakkur taraqqiyoti tarixidan	Adabiy-nazariy qarashlar mumtoz Sharq va G'arb adabiyotining takribiy qismi sifatida o'rgatiladi. Adabiy-nazariy tafakkurning yetakchi tamoyillari haqida ma'lumot beriladi.	2
M3	Adabiyotning spetsifikasi	Adabiyot o'ziga xosligining asosiy belgilari, badiiy adabiyotning vazifasi xususida so'z boradi	2
M4	Badiiy asar tarkibi	Badiiy asar tarkibiga xos xususiyatlar, shakl va mazmun uyg'unligi badiiylikning eng muhim mezoni sifatida o'qitiladi	2
M5	Badiiy asarda mavzu va g'oya tasnifi. Tematologiya	Badiiy va ijtimoiy g'oya. Obyektiv g'oya. Shakl va obrazlar strukturasi. Syujet va kompozitsiya. Xronotop.	2
M6	Badiiy tafakkur va badiiy obraz.	Til adabiyotning asosiy unsuri. Xalq tili va obrazli til. Lirik tasvir va poetik shakllar.	2

		Lirikaning o'ziga xos turlari. She'r shakllari.	
M7	Poetik nutq xususida	Lirik tasvir va poetik shakllar. Lirik "men" va lirik kechinma tabiati. Lirikaning o'ziga xos turlari. She'r shakllari.	2
M8	Adabiy turlar va janrlar poetikasi	Badiiy ijod turlari. Epik shakllar: roman, hikoya, qissa. Satira va yumor mustaqil ijod turi sifatida. vaziyat komizmi, bayon komizmi	2
M9	Ijodiy metod va uslub	Badiiy uslub. Ijodiy metod va oqimlar. Realizm romantizm. Klassitsizm, naturalizm sentimentalizm. Modernizm va uning ichki oqimlari: ekzistensializm; simvolizm; syurrealizm; futurizm	2
M10	Ijod psixologiyasi va ijodkor laboratoriyasi. Badiiy asarni qabul qilish va talqin etish yo'llari	Ijod psixologiyasi va ijodkor laboratoriyasiga manbalar. Muallif "men"iga xos xususiyatlar. Ijodkorga xos ruhiy holatlar. Badiiy asarni qabul qilishda milliylik va umuminsoniylik tamoyillari.	2
			20 soat

Mashg'ulotlar shakli: Amaliy (A)

№	Amaliy mashg`ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
A1	Badiiy obraz darajalari, genezisi, tasnifi va maydonga kelish omillari	Obraz va uning o'ziga xos xususiyatlari. Ramz va timsolning badiiy asardagi roli. Obraz, timsol, ramz	2
A2	Syujet, motiv va mavzu munosabati	Syujet haqida umumiy ma'lumot. Motiv (g'oya) va mavzu mutanosibligi. Syujet, motiv va mavzu munosabatini badiiy asar tahlili misolida izohlang.	2
A3	She'riy san'atlar: ma'naviy va lafziy san'atlar (4 soat).	She'riy san'tlar va ularning turlari. Ma'naviy san'atlarning o'ziga xos xususiyatlari va qo'llanilishi. Lafziy san'atlarning o'ziga xos xususiyatlari va qo'llanilishi.	4
A4	Roman janri imkoniyatlari	janrining rivojlanish tamoyillari. O'zbek romanchiligining yuzaga kelishi. Romanda mavzu va g'oya.	2
A5	Nasriy asarda ritm. Sa'j haqida	Nasriy asarda ritm. Sa'j haqida Nasriy asarda ritm. Sa'j haqida	2
A6	Badiiy asar tili va poetik nutq masalasi	Poetik nutq va badiiy asar tili masalasi. Nasr va nazm. Diologik va monologik nutq.	2
A7	Adabiy-tarixiy jarayonda an'ana va yangilanish.	An'ana haqida ma'lumot. Novatorlik haqida tushuncha. An'ana va novatorlikning badiiy adabiyotdagi ahamiyati.	2
A8	Badiiy adabiyotda milliylik va umuminsoniylik	Adabiyotda milliylik tushunchasi. Milliylikni ifodalovchi vositalar.	2
A9	Ijodkor laboratoriyasi muammolari.	Ijod psixologiyasi va ijodkor laboratoriyasiga manbalar. Muallif "men"iga xos xususiyatlar. Iste'dod ijodkorlikning bosh alomati.	2
			20 soat

Mashg'ulotlar shakli: Seminar (S)

№	Seminar mashg`ulotlari mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
S1	Sharq va G'arb adabiy-nazariy tafakkuri tarixidan	Adabiy-nazariy qarashlarning mumtoz Sharq adabiyotining takribiy qismi sifatida. Markaziy Osiyo va O'zbekistonda adabiy-tanqidiy tafakkurning paydo bo'lishi. A.Navoiyning adabiy-tanqidiy qarashlari.	2
S2	Hajviy tafakkur tabiati, satira va yumor. Hajviy tafakkur tabiati, satira va yumor.	Satirik asarlarda mazmun va g'oya.Yumor jilolarning badiiy adabiyotdagi ifodasi. Satirik asarlarda mazmun va shakl uyg'unligi.	2
S3	Badiiy asar g'oyasi, mavzusi va estetik ideal.	Mavzu, g'oya, obraz va estetik ideal munosabati. Badiiy asar mavzusi va iste'dod darajasi. Badiiy g'oya va ijtimoiy g'oyaning o'ziga xos qirralari. Mavzu, g'oya, obraz va estetik ideal munosabati.	2
S4	Badiiy asar pafosi va estetik ideal	Pafos va uni yuzaga keltiruvchi omillar. Estetik ideal va badiiy adabiyot. Estetik idealning ijtimoiy hayotga mosligi masalasi. Pafos va uni yuzaga keltiruvchi omillar. Estetik ideal va badiiy adabiyot	2
S5	Epik tur; qissa genezisi	Epik turning muhim xususiyatlari. Eposning asosiy janrlari. Qissa janrining o'ziga xos xususiyati.	4
S6	Lirik tur. She'rshunoslik	Lirikaniing asosiy xususiyati. Lirik qahramon masalasi. Lirikada syujet va konflikt. Lirikaning asosiy janrlari.	2
S7	Dramatik tur, tragediya va tragikomediya	Dramatik turning tarixiy asosi. Dramaning spesifikasi. Dramada syujet va kompozitsiya. Dramaning asosiy janrlari.	2
S8	Ijodiy metodlar ustidagi bahslar	Ijodiy metodlar haqida tushuncha. Uslub va oqim istilohlarini sharhlang. Badiiy matnni sharhlash.	2
S9	Badiiy asarni o'zlashtirish masalasi	Badiiy asarda mavzu va g'oyaning yaxlitligi. Badiiy asarni ro'yobga chiqaruvchi vositalar (syujet, kompozitsiya, fabula, ifoda tasvir vositalari)	2

			20 soat

Mustaqil ta'lim (MT)			
№	Mavzular	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
MT1	Sharq adabiyotshunosligining o'ziga xos qirralari	Sharq adabiyotshunosligining o'ziga xos qirralari misollar orqali yoritiladi.	4
MT2	Badiiylik mezonlari	Mustaqillik davrida badiiylik mezonlari yangi bosqichga ko'tarilgani va bu borada yangi tadqiqotlar amalga oshirilgani o'rganiladi.	4
MT3	Obrazli tafakkur tabiati	Obrazli tafakkur tabiati aks etgan elementlar misollar orqali bayon etiladi.	4
MT4	Obraz, xarakter, tip: umumiylik va o'ziga xosliklar	Obraz, xarakter, tip: umumiylik va o'ziga xosliklarga doir misollar topiladi va tahlil etiladi.	4
MT5	Badiiy adabiyotda umuminsoniylik, milliylik va individuallik masalasi	Badiiy asarlar misolida Badiiy adabiyotda umuminsoniylik, milliylik va individuallik masalasi yoritiladi	4
MT6	Ijtimoiy g'oya va badiiy g'oya o'rtasidagi umumiylik	Badiiy asarlardagi ijtimoiy g'oya va badiiy g'oya o'rtasidagi umumiylik aks ettiriladi.	4
MT7	Ijodkor shaxsiyati va ijodiy individuallik masalasi.	Bugungi o'zbek folklorshunosligida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar o'rganiladi.	4
MT8	Adabiy jarayonda ijod va ijodkor muammosi.	Bni o'rganish va tahlil qilishning yangi nazariy metodlari haqida ma'lumot beriladi.	4
MT9	G'arb adabiy-nazariy tafakkuri tarixiga oid manbalarni o'qish	G'arb adabiy-nazariy tafakkuri tarixiga oid manbalar tahlil asosida yoritiladi.	4
MT10	Badiiy ijod psixologiyasi	O'zbek adabiyotshunoslarining ilmiy maqolalari asosida mavzuga oydinlik kiritiladi.	4
MT11	Badiiy ijod va irratsional tafakkur	Tadqiqotlar asosida Badiiy ijod va irratsional tafakkur, uning turlari, o'ziga o'rganiladi.	4
MT12	Adabiyotda an'ana va novatorlik	An'ana haqida ma'lumot. Novatorlik haqida tushuncha. An'ana va novatorlikning badiiy adabiyotdagi ahamiyati.	4
MT13	Ijodiy metod va adabiy oqim masalasi	Ijodiy metodlar haqida tushuncha beriladi. Uslub va oqim istilohlari asoslanadi.	4
MT14	Postmodernizm va intertekstuallik	Postmodernizm va intertekstuallik yoritiladi, xusuiyatlariga ta'rif beriladi	4
MT115	Aruz va barmoq vazni	Aruz vazni, barmoq vazniga doir ma'lumotlar yoritiladi	4
			60

Asosiy adabiyotlar	
1.	Sultonov I. Adabiyot nazariyasi. –T.: O'qituvchi, 2002.
2.	Фитрат. Адабиёт қоидалари. – Тошкент: Ўқитувчи, 1995.
3.	Бобоев т. Адабиётшунослик асослари. –Тошкент: Ўзбекистон, 2002.
4.	Ҳотамов Н., Саримсоқов Б. Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изохли лугати. – Т.: Ўқитувчи, 1979.
5.	Куронов Д. ва бошқалар. Адабиётшунослик луғати. –Т.: Академнашр, 2010.

Qo'shimcha adabiyotlar	
6.	Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016.
7.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси" тўғрисидаги Фармони (Халқ сўзи 2017 йил, 8 февраль).
8.	Мирзиёев Ш. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
9.	Мирзиёев Ш. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
10.	Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари" тўғрисида (Халқ сўзи 2017 йил, 21 апрель).
11.	6. Arastu. Poetika. Ahloqi kabir. – T.: Yangi asr avlodi, 2004
12.	Валихўжаев Б. Ўзбек адабиётшунослиги тарихи. –T.: O'zbekiston, 1993
13.	Ulug`ov A. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – T.: G`.G`ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018.
14.	Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – T.: Akademnashr, 2018.
15.	Шарқ мумтоз поэтикаси Ҳамидулла Болтабоев талқинида. –Тошкент: Ўзбекистон энциклопедияси, 2006.

Internet saytlari

16	www.alishernavoiy.uz

17.	www.ziyo-net.uz
18.	www.literature.uz

Talabaning fan bo‘yicha ko‘rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

Baholash usullari	Og‘zaki so‘rov, taqdimotlar, yozma topshiriqlar
Fan bo‘yicha talabalar bilimini nazorat qilish va baholash	Nazorat shakllari (ilovada) Baholash turlari fan xususiyatidan kelib chiqqan holda so‘rovlar, og‘zaki savol-javob, yozma ish, taqdimotlar ko‘rinishida o‘tkazilishi mumkin

Talabalarning fan bo‘yicha o‘zlashtirish ko‘rsatkichini nazorat qilishda quyidagilarga amal qilinadi:

A’lo – “5” baho olish uchun talaba nazariy jihatdan chuqur bilimga ega bo‘lishi, qo‘yilgan nazariy muammoga ijodiy yondoshib, uning mohiyatini tushunib, mustaqil ravishda mushohada yurita olishi, uni hal etish usullarini puxta bilishi va uni amaliyotda qo‘llay olishi shart.

Yaxshi “4” baho olish uchun uchun talaba nazariy jihatdan chuqur bilimga ega bo‘lishi, qo‘yilgan nazariy muammo mohiyatini tushunishi, tahlil usullarini bilishi va uni amaliyotda qo‘llay olishi shart.

Qoniqarli “3” baho olish uchun uchun talaba qo‘yilgan nazariy muammoning mohiyatini tushunishi, tahlil usullarini bilishi shart.

Qoniqarsiz “2” baho talabaga fan bo‘yicha aniq tasavvurga ega bo‘lmasligi va fanni o‘zlashtirmaganligi uchun qo‘yiladi.

Baholash tartibi va mezonlari:

t/r	**Kurs**	**Semestr**	**Maksimal ball**	**Fan soati**	**Mustaqil ta'lim**	**ON**	**YN**	**Maksimal baho**	**Minimal (saralash) baho**
1.	1	2	5	60/60	5	5	5	5	3

Fan o‘qituvchisi to‘g‘risida ma’lumot:

Mualliflar:	Quvvatova Dilrabo Habibovna, filologiya fanlari doktori, professor
	Rajabova Ra’no Zaripovna, f.f.f.d. (PhD), dots.
	O’roqova Nafosat Yoriyevna, f.f.f.d. (PhD)
E-mail:	dilrabo68@mail.ru n.y.uroqova@buxdu.uz r.z.rajabova@mail.ru
Tashkilot:	Buxoro davlat universiteti

Taqrizchilar:	D.Z.Rajabov BuxDU O‘zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasi dotsenti, f.f.d Sh.A.Hasanov Samarqand davlat universiteti professori, f.f.d.

Mazkur sillabus Buxoro davlat universiteti Kengashining 2023-yil 29-avgustdagi 1-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan namunaviy o`quv dasturi asosida ishlab chiqilgan va BuxDU ilmiy kengashining shu yig‘ilishi bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

Mazkur sillabus O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasining 2023-yil 26-avgustdagi 1-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

O‘quv-uslubiy department boshlig‘i M.Tursunov

Fakultet dekani Q.To‘xsanov

Kafedra mudiri H.Eshonqulov

Tuzuvchilar D.Quvvatova,

N.O’roqova,

R.Rajabova